

**PROJEKT OZNAKOWANIA  
CMENTARZY ŻYDOWSKICH  
NA TERENIE  
RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ**



**W TYM MIEJSCU ZNAJDUJE SIĘ**

**CMENTARZ ŻYDOWSKI**

**כאן נמצא**

**בית הקברות היהודי**

**INFORMACJE  
NA TEMAT  
GRANIC I HISTORII**



**מידע בנוגע לגבולות  
ומידע היסטורי**

**PROJECT OF MARKING  
JEWISH CEMETERIES  
IN THE REPUBLIC OF POLAND**



**Ministerstwo Kultury  
i Dziedzictwa Narodowego**

---

Sfinansowano ze środków  
Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Financed from the funds  
of the Ministry of Culture and National Heritage

ISBN 978-83-67381-36-9  
(wydanie trzecie)



**Narodowy  
Instytut  
Dziedzictwa**

**60**  
**LAT MISJI**

### **Kontakt**

#### **NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA**

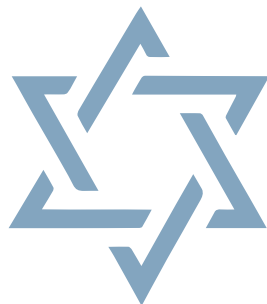
ul. Kopernika 36/40  
00-924 Warszawa  
tel.: +48 22 826 02 39, +48 22 826 93 52, +48 22 826 92 47  
e-mail: [nid@nid.pl](mailto:nid@nid.pl)

### **Contact**

#### **NATIONAL INSTITUTE OF CULTURAL HERITAGE**

ul. Kopernika 36/40  
00-924 Warszawa [Poland]  
phone: +48 22 826 02 39, +48 22 826 93 52, +48 22 826 92 47  
e-mail: [nid@nid.pl](mailto:nid@nid.pl)

**PROJEKT OZNAKOWANIA  
CMENTARZY ŻYDOWSKICH  
NA TERENIE  
RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ**



**PROJECT OF MARKING  
JEWISH CEMETERIES  
IN THE REPUBLIC OF POLAND**

## O PROJEKCIE

W 2017 roku minister kultury i dziedzictwa narodowego zainicjował „Projekt oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej”, który zakłada identyfikację wszystkich cmentarzy żydowskich na obecnym terytorium Polski do 1939 roku stanowiących własność gmin żydowskich oraz wprowadzenie ujednoliconej formy ich oznakowania.

Na początkowym etapie realizacji projektu opracowano – na podstawie danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i wojewódzkich urzędów ochrony zabytków – wstępną listę cmentarzy, którą skonsultowano z Żydowskim Instytutem Historycznym, Związkiem Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej oraz Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego.

Przygotowana lista była materiałem wyjściowym do terenowej weryfikacji cmentarzy pod kątem ich przyszłego oznakowania. Na podstawie ujednoliconej ankiety określono najważniejsze dane poszczególnych obiektów:

- lokalizację cmentarza (dane adresowe i współrzędne geograficzne),
- ochronę prawną,
- czytelność historycznych granic,
- stan zachowania substancji zabytkowej,
- obecną funkcję terenu,
- istnienie na terenie cmentarza mogił ofiar Zagłady,
- obecność elementów informacyjnych i pamiątkowych.





## ABOUT THE PROJECT

In 2017, the Minister of Culture and National Heritage initiated the 'Project for marking Jewish cemeteries on the territory of the Republic of Poland', which aims to identify all Jewish cemeteries in the current territory of Poland owned by Jewish communities until 1939 and to introduce a standardized system for marking them.

At the initial stage of the project, a preliminary list of cemeteries was drawn up based on data from the National Institute of Cultural Heritage, the POLIN Museum of the History of Polish Jews and Voivodeship Offices for the Protection of Monuments was consulted with the Jewish Historical Institute, the Union of Jewish Religious Communities in the Republic of Poland and the Foundation for the Preservation of Jewish Heritage in Poland.

This list was the starting point for on-site verification of the cemeteries with a view to marking them in the future. Using a standardized questionnaire, the principal details concerning each sites were determined:

- location of the cemetery (address and geographical coordinates);
- legal protection;
- legibility of historical boundaries;
- state of preservation of the historical fabric;
- current function of the site;
- the existence of graves of Holocaust victims within the cemetery;
- existence of informative and commemorative elements.

Wyniki weryfikacji posłużyły do przeprowadzenia pilotażowej akcji znakowania wybranych cmentarzy, które zostały wpisane do rejestru zabytków.

Akcja ta objęła następujące działania:

- opracowanie projektu tablicy informacyjnej i sposobu znakowania historycznych granic danego cmentarza,
- kwalifikację obiektów do oznakowania połączoną z zawarciem umów o współpracy z właścicielami terenów, na których znajdują się cmentarze,
- uzyskanie zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków na oznakowanie i ewentualne prace porządkowe,
- w przypadku obiektów tego wymagających wznowienie lub wyznaczenie geodezyjne granic działki cmentarnej,
- wykonanie tablic informacyjnych,
- prace porządkowe i oznakowanie cmentarza.

The results of the verification were used to carry out a pilot scheme for marking selected cemeteries, which are entered in the register of monuments.

This operation included the following activities:

- designing an information board and the method of marking boundaries of the historical cemetery;
- qualification of sites for marking, together with the conclusion of cooperation agreements with the owners of the sites where the cemeteries are located;
- obtaining permission from the voivodship conservator of monuments for marking and possible cleaning work;
- in the case of objects that require it, erecting or marking the geodetic borders of the plot of land on which the cemetery is located;
- producing information boards;
- carrying out cleaning/clearing work on the site and marking the cemetery.

## ZAANGAŻOWANE PODMIOTY

### Projekt programu

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego –  
generalny konserwator zabytków oraz  
Departament Ochrony Zabytków

### Finansowanie programu

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

### Instytucja prowadząca program

Narodowy Instytut Dziedzictwa

### Podmioty współdziałające

wojewódzcy konserwatorzy zabytków,  
Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN,  
Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich  
w Rzeczypospolitej Polskiej,  
Komisja Rabiniczna ds. Cmentarzy,  
Żydowski Instytut Historyczny,  
Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego

## ENTITIES INVOLVED

### Programme's concept

Ministry of Culture and National Heritage –  
General Conservator of Historical Monuments and  
Monuments Preservation Department

### Programme financing

Ministry of Culture and National Heritage

### Implementing institution

National Institute of Cultural Heritage

### Cooperating entities

Voivodeship Offices for the Protection of Monuments,  
POLIN Museum of the History of Polish Jews,  
The Union of Jewish Religious Communities in Poland,  
Rabbinical Commission for Jewish Cemeteries in Poland,  
Jewish Historical Institute,  
Foundation for the Preservation of Jewish Heritage in Poland



## WERYFIKACJA TERENOWA

Program weryfikacji został przygotowany we współpracy z Departamentem Ochrony Zabytków oraz wojewódzkimi konserwatorami zabytków. Przeprowadziły ją oddziały terenowe Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Potwierdzeniem lokalizacji cmentarza było zachowanie relikwów w terenie, a w wypadku ich braku – oznaczenie obiektu na archiwalnych mapach topograficznych w skali 1 : 25 000 lub innych archiwalnych materiałach kartograficznych i geodezyjnych (plany miast, mapy ewidencyjne, plany scaleniowe). Listy cmentarzy były uzupełniane obiektami wykrytymi w wyniku ogólnej kwerendy. Podczas wizji poza lokalizacją (adres, współrzędne geograficzne) określano stan zachowania cmentarza i współczesny sposób jego zagospodarowania oraz wykonywano dokumentację fotograficzną. Od czerwca do grudnia 2018 roku w całej Polsce potwierdzono lokalizację i określono stan 1167 obiektów, co wymagało pracy około 40 osób i przejechania około 50 000 km.



## ON-SITE VERIFICATION

The verification programme was prepared in cooperation with the Monuments Preservation Department and Voivodeship Offices for the Protection of Monuments. The verification was carried out by the territorial branches of the National Institute of Cultural Heritage. The location of a cemetery was confirmed based on the preservation of relics on the site, and in the case of their absence, on the site's existing designation on archival topographical maps (1:25 000) or other archival cartographic and geodetic materials (town/city plans, cadastral maps and maps for merging/splitting plots of land). The lists of cemeteries were supplemented by sites discovered as a result of a comprehensive search. During the on-site visits, in addition to the cemetery's location (address, geographical co-ordinates), its state of preservation, subsequent developments, and its current condition were determined, and photographic documentation was taken. Between June and December 2018 the location and condition of 1 167 sites were confirmed throughout Poland, which necessitated the work of nearly forty people and travelling over a distance of approximately 50 000 km.





# System oznakowania cmentarzy

## The system of marking cemeteries

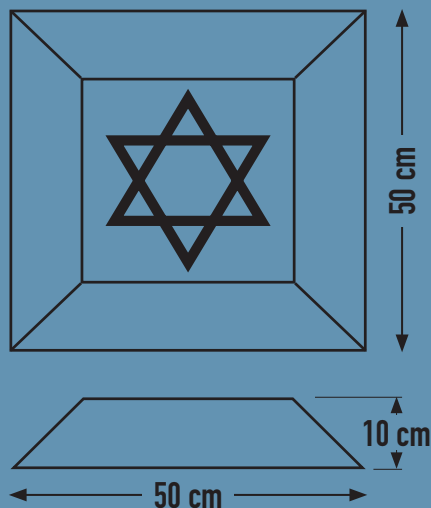


### TABLICA INFORMACYJNA

- odlew metalowy 35 × 43,5 cm z napisem: „W tym miejscu znajduje się cmentarz żydowski”
- tabliczka z kodem QR przenoszącym na stronę z opisem cmentarza na [zabytek.pl](https://zabytek.pl)

### INFORMATION BOARD

- metal casting 35 × 43.5 cm with the inscription 'There is a Jewish cemetery on this site'
- a plaque with a QR code link to the page with a description of the cemetery in the [zabytek.pl](https://zabytek.pl) domain



### OZNACZENIE HISTORYCZNYCH GRANIC CMENARZA

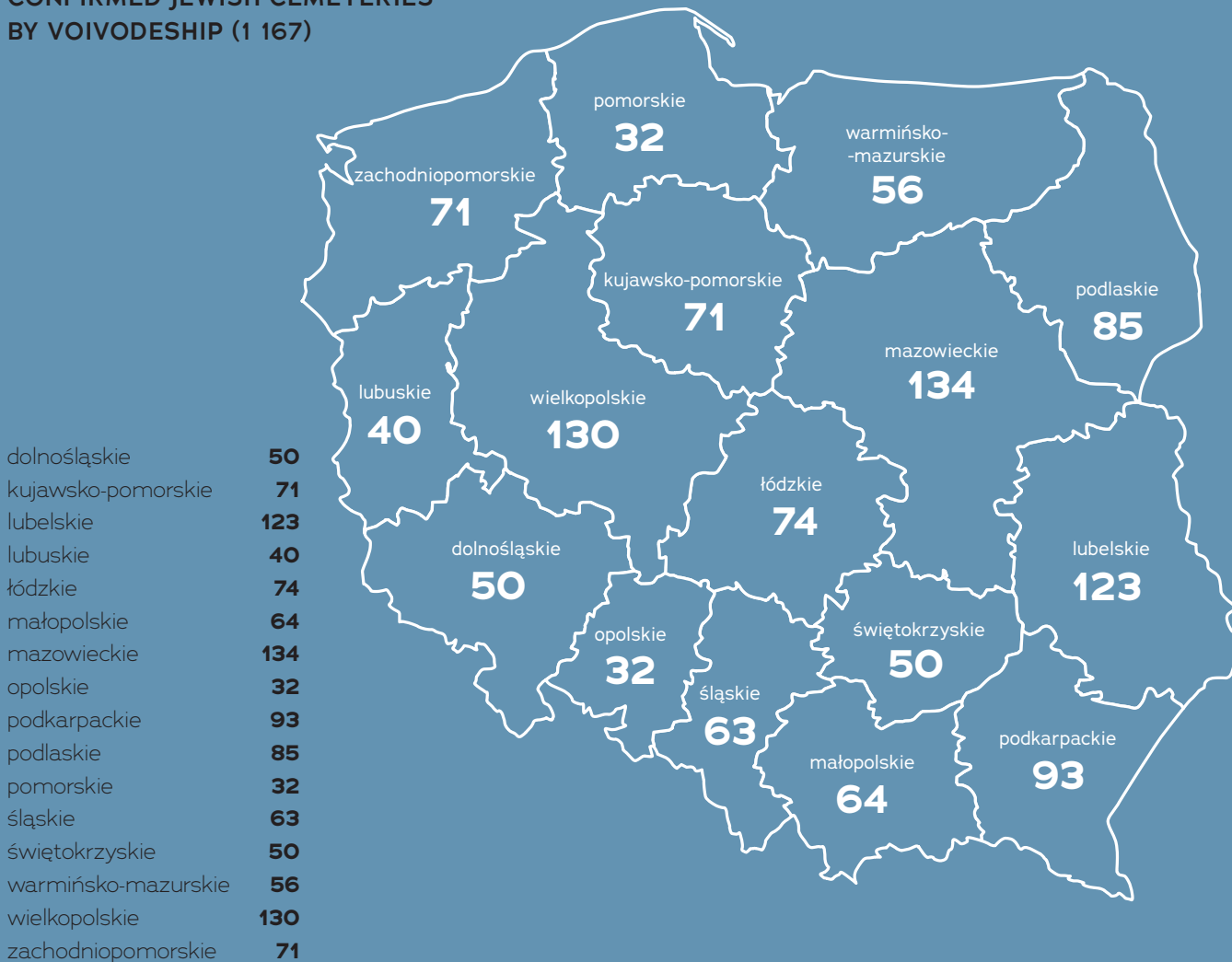
- słupki kamienne o wymiarach 50 × 50 × 10 cm z gwiazdą Dawida

### MARKING OF THE HISTORICAL BORDERS OF THE CEMETERY

- a stone slab with the dimensions of 50 × 50 × 10 cm with the Star of David

**POTWIERDZONE CMENTARZE ŻYDOWSKIE  
WEDŁUG WOJEWÓDZTW (1167)**

**CONFIRMED JEWISH CEMETERIES  
BY VOIVODESHIP (1 167)**



## CMENTARZE ŻYDOWSKIE OZNAKOWANE W RAMACH PROGRAMU

### 2018

1. BROK
2. GÓRA KALWARIA
3. LUBLIN, ul. Kalinowszczyzna
4. SIEDLCE, ul. Szkolna
5. TYKOCIN
6. WARSZAWA, ul. Okopowa

### 2019

7. ŁOMŻA, ul. Boczna
8. NASIELSK
9. ORLA, ul. Polna
10. WYSZOGRÓD, ul. Niepodległości

### 2020

11. TUSZYN

### 2021

12. BOLIMÓW
13. GÓRKI (określany jako cmentarz w Sosnowicy)
14. JANOWIEC
15. JANÓW LUBELSKI, ul. Wojska Polskiego
16. SZAMOTUŁY

### 2022

17. BĄCZEK (określany jako cmentarz w Skarszewach)
18. BIAŁOBRZEGI, ul. Rzemieśnicza
19. BRZOZÓW, ul. Zdrojowa
20. CHORUPNIK (określany jako cmentarz w Gorzkowie)
21. GNIEWOSZÓW, ul. Dolna
22. GNIEWOSZÓW, ul. Zacisze
23. GÓRCZYNA (określany jako cmentarz w Szlichtyngowej)
24. IWANISKA
25. LUBARTÓW, ul. Legionów
26. MARKUSZÓW, ul. Strażacka
27. MODLIBORZYCE
28. OLESNO
29. RZEMIEŃ (określany jako cmentarz w Rzochowie)
30. SULBINY (określany jako cmentarz w Garwolinie)
31. STAROWOLA (określany jako cmentarz w Parysowie)
32. STASZÓW, ul. Kościuszki
33. STEPNICA (określany jako cmentarz Bogusławiu)
34. ZAKROCZYM
35. ZŁOTÓW
36. ŻUROMIN

## JEWISH CEMETERIES MARKED AS PART OF THE PROGRAMME

### 2018

1. BROK
2. GÓRA KALWARIA
3. LUBLIN, ul. Kalinowszczyzna
4. SIEDLCE, ul. Szkolna
5. TYKOCIN
6. WARSZAWA, ul. Okopowa

### 2019

7. ŁOMŻA, ul. Boczna
8. NASIELSK
9. ORLA, ul. Polna
10. WYSZOGRÓD, ul. Niepodległości

### 2020

11. TUSZYN

### 2021

12. BOLIMÓW
13. GÓRKI (referred to as the cemetery in Sosnowice)
14. JANOWIEC
15. JANÓW LUBELSKI, ul. Wojska Polskiego
16. SZAMOTUŁY

### 2022

17. BĄCZEK (referred to as the cemetery in Skarszewy)
18. BIAŁOBRZEGI, ul. Rzemieśnicza
19. BRZOZÓW, ul. Zdrojowa
20. CHORUPNIK (referred to as the cemetery in Gorzków)
21. GNIEWOSZÓW, ul. Dolna
22. GNIEWOSZÓW, ul. Zacisze
23. GÓRCZYNA (referred to as the cemetery in Szlichtyngowa)
24. IWANISKA
25. LUBARTÓW, ul. Legionów
26. MARKUSZÓW, ul. Strażacka
27. MODLIBORZYCE
28. OLESNO
29. RZEMIEŃ (referred to as the cemetery in Rzochów)
30. SULBINY (referred to as the cemetery in Garwolin)
31. STAROWOLA (referred to as the cemetery in Parysów)
32. STASZÓW, ul. Kościuszki
33. STEPNICA (referred to as the cemetery in Bogusławiu)
34. ZAKROCZYM
35. ZŁOTÓW
36. ŻUROMIN

## OZNAKOWANIE CMENTARZY

W 2018 roku wykonano projekty tablic i znaczników granic. Informacje historyczne o cmentarzach w języku polskim, hebrajskim i angielskim zamieszczane są na prowadzonej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa stronie zabytek.pl. Integralną częścią projektu jest stopniowe znakowanie cmentarzy we współpracy z ich właścicielami, samorządami i miejscowymi aktywistami. Dotychczas oznakowano ponad 40 obiektów. Lokalnymi partnerami projektu były żydowskie gminy wyznaniowe, Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, nadleśnictwa Lasów Państwowych, starostwa powiatowe, urzędy miast i gmin oraz samorządy miast i wsi, a także organizacje pozarządowe. Akcji towarzyszyły prace porządkowe. Na wybranych cmentarzach odbyły się prezentacje oznakowania z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, żydowskich gmin wyznaniowych, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, wojewódzkich konserwatorów zabytków, właścicieli obiektów, władz i instytucji samorządowych oraz lokalnej społeczności.

W grudniu 2018 roku doszło do zawarcia porozumienia między generalnym konserwatorem zabytków, podsekretarzem stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego a Związkiem Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej oraz naczelnym rabinem Polski w sprawie standardów zachowania i upamiętniania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.





## MARKING THE CEMETERIES

The design of plaques and boundary markers was carried out in 2018. Historical information on the cemeteries in Polish, Hebrew and English is posted on the website [zabytek.pl](http://zabytek.pl) – which is maintained by the National Institute of Cultural Heritage. An integral part of the project is the gradual marking of the cemeteries in cooperation with the owners of the sites, local self-government authorities and local activists. The marking has so far encompassed thirty-six sites. Local partners in the project were: Jewish Religious Communities, Foundation for the Preservation of Jewish Heritage in Poland, Regional Directorates of State Forests, Country Councils, city and municipal authorities, self-government offices in cities and villages, and NGOs. The marking was combined with cleaning-up work. Marking events were held at selected cemeteries with the participation of representatives of the Ministry of Culture and National Heritage, Jewish Communities, the National Institute of Cultural Heritage, the POLIN Museum of the History of Polish Jews, Voivodeship Offices for the Protection of Monuments, owners of the sites, local Self-Government Authorities and institutions, and the local community.

In December 2018, an agreement was concluded between the General Conservator of Monuments, the Undersecretary of State in the Ministry of Culture and National Heritage and the Union of Jewish Religious Communities in the Republic of Poland and the Chief Rabbi of Poland on standards for the preservation and commemoration of Jewish Cemeteries in the Republic of Poland.











פלא ופלא צדקתו יגדלנו  
נשמחה תעלה לעמי מזרח  
חלקו עם הצדיקים והצדיקים  
פמור לנו בעצת קדושים הנה

מלכותו לא פסק מזרחתו  
שימין וזורק שים תקלתו  
התחבטותו לצדיקים ה' מחשבתו

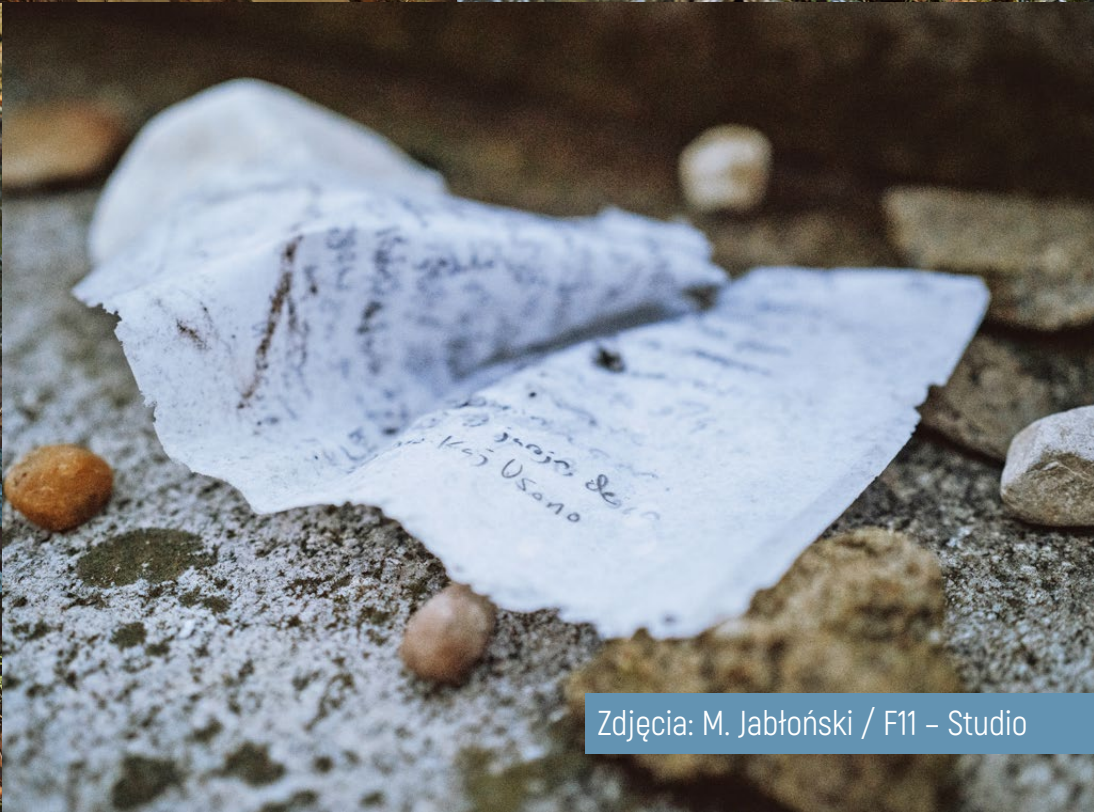
לך ה' ש מלכותו קדושה



ה' יתברך  
ה' יתברך  
ה' יתברך









Ministerstwo Kultury  
i Dziedzictwa Narodowego

---



Narodowy  
Instytut  
Dziedzictwa

60  
LAT MISJI